

L a t w e e f c h u   A w i s e s .

Nr. 37. Zettortdeenâ 13tâ September 1845.

• Wehl, brahli, wissu, kas irr pateefigs, wissu, kas gohdigs, wissu, kas taisns, wissu, kas schlihs; wissu, kas mihligs, wissu, kam irr labba flawa, ja irr kahda patihkama leeta, un ja kas irr teizams, to paschu nemmat wehrâ. (Wihl. 4, 8.)

Gan labbi irr pee tehwi tehwi tizzibas un eeraschahm turretees, ja tahs irr gohdigas un ar kristigu un deewabihjigu dshwoschanu, ar Deewa wahrdu fakriht kohpâ; bet ja ne, tad gan peeklahjabs kristiteem laudim tahs parwissam atmest nohst. Tahds grehzigs un besdeewigs eeraddums, kas, Deewam schehl, no wezzeem tumscheem paganu-laikeem lihds schim muhsu mihlâ tehwa semmê slary kristigeem wehl pastahw, irr schis, ka tee us kapehtahm brandwihnu nemm lihds un tad ar to tur zeenabs. Sazziju: schis besdeewigs eeraddums gan no wezzeem tumscheem paganu-laikeem zehlees. Tâ irr. Weens woi ohtrs tapatt sinnaseet, firdsmihli lassitaji, ka wezzi laiki bija tumschi laiki, kad muhsu tehwi tehwi wehl elkus un deewekus zeenija un teem kalpoja pagani buhdami. — Tâ atradde preeksch gandrifs 700 gaddeem Wahzsemmes kohymanni, no Brehmenes pilfata, paschi pirmee scho semmi un muhsu tehwi tehwas, wezzus Kuhrus un Semgalleeschus. Pehrkonu tee zeenija par ugungns Deewu, puhki par swehtibas Deewu un — tâ teem bija wehl dauds zitti elki, kam tee kalpoja un uppureja, kâ laimes-mahtei, juhras-mahtei, wehja-mahtei, mehflu-bahbai, meschatehwam u. t. j. pr. Ir tschuhlkas un rupputschus tee usnehme par deewekleem, ko barroja ar pecnu un zitteem kahdeem gahrdumeem, tohs ihpaschds ar pukkehym un wahrpahm ispuschotôs pohdôs glabbadami un us sawadu ehrnigu wihsi teem kalpodami. Tomehr tas augstakais un swehtakais likkums pee winnu daschadas elku kalposchanas bija ikreis, ka tee meeslodamees un trakkodami

wissuwairaf nesahrtigi pee-ehdabs un peebsehrahs, paschi meddus un meestinu pabruhwedami. Tee zeenija arri deenas un putnu brehfschanu; sibleneekus, kannu-raugus, fahls-puhshotajus un wahrdotajus, tohs turreja leelâ gohdâ un slimmâs deenâs pee scheem paligu mekleja. Teem bija ir sawi swehtki, no kam semlikka un weflu laiks, kas ap muhsu Mikkela-deemu eesahkabs un weffelas 4 neddelas pastahweja, tee swehtakee laiki bija. Schinnis deenâs tee barroja un pameeloja sawu mirriuschu draugu dwehseles, tahm wissadus ehdeenus un dsehreenus us kappeem nesdami; no kam saprohtans, ka ir winni jaw famannijuschi un tizzejuschi dwehseles nemirstibu, bet wehl maldidamâ un apmahnitâ prahâ un kâ behrnu sapraschanâ.

Keds, tahdi bija Latweeschi. Bet fur tas laiks, ka paganu deewekli un schahda buhschana schinni seminê isnihzinati, zaur Jesus wahrdeem un zaur ewangeliuma gaismu, un tomehr Latweescheem prahts wehl lohiti nessabs us wissadu paganisku buhschana, paganu eeraschahm un mahneem. Un kapehz tâ? Dsirdeseet, un to wainu paschi fajuttiseet, kad tablatu stahstischu no wezzeem laikeem.

Tahdu semmi un tahdu dihwainu tautu ar gluschi sweschu wallodu un paganu eeraschahm atradduschi, Wahzeeschi muddigi sinnu no tam us sawu semmi aislaide. Pa tam ar sihmebm kâ ne kâ raudsidami farunnatees, tee eesahke ar schahs semmes laudim kuytschotees, kas eesahkumâ tohs ar labbu prahtu mihligi usnehme un teem arri wehleja tē usmestees un kahdas mahjas woi kahdu nammu usbuhwetees, fur sawas prezzes nolikt un glabbahnt, kamehr us Wahzsemmi tee zittahm prezzehm atkal pakkat aisgahje. Bet bes kuytschoshchanas wehl zitta leeta sinnama, kapehz Wahzeeschi scho semmi weenreis pasiht dabujuschi, jo gaddus jo wairaf un beesaki schurpu nahze, prohti tizzibas pehz. Tolais wissa kri-

stiga pafaule warren us to dewahs, un itt kà no sawada garra dsichtin dsichta, kristigu tizzibu wissur isgahst un ar labbu jeb ar launu to ispaudeht sweschàs semnès un stary sweschahm tautahm, fo tobrihd fauze „Krustu fluddinaht.“ Zusta- ment tàpatt darrifa schee Brehmenes kohpmanni muhsu semmè. No Wahzsemnes atkal schurpu atnahdami, tee atweddhahs ar sawahm prezzehm zittus — un tà ifgaddus wairak — Rattolu muhsus lihds, kam schè krustu bija fluddinaht pee Kuhreem, Sengalleescheem, Sehleem u. t. j. pr.

Tahdà wihse, kà nupatt juns stahstiju, nahze muhsu tehwi tehwi no paganu tumfibaß pee kri- stigas tizzibas. Bet ja gruntigi pahrdohmajam; zif gruhti zilweks wezzahm eeräschahm un mah- neem atfakkahs, — kà ne labbpraht tehwi tehwi tizzibu atstahj un sweschahm tizz: tad jaw lehti paredesim, kahdi augli no kristigas tizzibas war- reja zeltees, wissuwairak kad tee, kas zittus grib- beja mahzih, scho lauschu wallodu wissai ne pratte, un nabbagi muhki buhdami, paschi ne bija augsti mahziti. — Tà dauds no paganeem, kas bija likfuschees kristitees, tik ilgi gan palikke Kri- stus lautini, kamehr Wahzeetis bija klaht, tee Deewu un swehtu jumprawu Mahriju Wahzee- schu preekschà peelubdse (bet fleppenibà tee atkal sibleschahnu un zittas paganu eeräschas zeenija) un preeksch swehteklu bildehm klannijahs, kamehr teem patikke; bet kad wairs ne gribbeja, tad no- masgaja to kristibu atkal jebkhdà uppè, kà smee- klam tizzeja, tapeh; ka ne bija fawàs sirdis pahrléezinati, un tà padewahs tad atkal pa wezzam saweem mahneem. Un kad tohs nu ta- deht pahrmahzija un sohdiya, tad tee palikke nikni un Wahzeeschu eenaidneeki; jo ta kristiga tizziba teem itt ne buht ne bija par paligu us taisnibu un par waddonu us labbu un deewabihjigu dsih- woschahnu, kà, gohds Deewam, muhsu laifds. Deewa swehtais wahrds, kas pee wahjeem speh- zigß parabdahs, tohs winnu tumfiba wehl ne bija apgaismojis. Wahzeeschi atnahdami schur- pu, ne atnahze kà kristigi brohli, tohs nahwes ehna fehdedamus pee Jesu Kristu mihlestiba pee- west, bet kà kahdi eenaidneeki ar karraspehku krahpdami un peewildami un nabbadsinus pa-

ganus par wehrgeem padarridami, un winnu mantu un brihwestibu par sawu ihpaschumu lau- pidami. Kur schè lai Deewa wahrda swehtiba buhtu?! Tà ne darra muhsu deenàs missionari, kas arridsan tumfscheem paganeem tahtàs semmès sw. ewangeliumu pasluddina; tee ne nemin nej- plintes nej sohbinu lihds, bet tik weenigi Deewa sw. wahrdu, kas dsihws un spehzigß un affaks, kà kahds abbeja puffè greefigß sohbins, un spee- schahs zauri, lihds pahrschirschanai tahs dweh- feles un ta garra, kas ne atgreeschahs tufsch at- pakkat, bet pasrahda to, kas tam Kungam pa- tiht; tee ne darra tohs par wehrgeem, bet tur- prettum par swabbadneekeem pee meefas un dweh- feles, tohs tam Kungam Jesum Kristum peewes- dami klaht. Neds, kahda leela starpiba stary winneem laikeem un scheem laikeem.

Par wissu to laiku, kamehr Rattolu tizziba schè bija eevesta un eetaisita, nabbaga noscheh- lojami lautini bij gluschi bes mahzibas un tizzi- bas sapraschanas; nej tee pratte pahstarus skai- tiht, neds dseedaht Deewu peeluhgdami. Winnu tizzibas buhschana bija schahda: tohs kristija, teem bija brihscham jadsird kahda mischa, no kam tee itt neeka ne pratte, preeksch swehtahm bildehm wajadseja klannitees tahs peesaukdameem, ga- wenus zeenihst galku ne ehhdameem, ifgaddus reisi pee Deewa galda eet, kur swehtitu maist bes wihna dabbuja u. t. j. pr. Schi bija winnu tizzibas nokohpschana. Kur tè prahta apgaismo- schana? Kur tè mahzibas, kur swehtas drauf- mas, kur eepreezinaschana behdu deenàs? — Raug, kahda tumfiba! Pateesi, Latweescheem paschi gruhtakee tumfibaß laiki, un arri ne war- reja zittadi buht, jo wissà schinni kattoliska laika ne bija itt neweena lauschu skohla jeb kahda grah- mata par wissu scho semmi.

Bet, flawa un gohds Deewam, kahdus pufß- zettorta simts gaddus wehlatu, tà ap 1520 lihds 1525 gaddu, kad zaur Lutteru un winna bee- dreem tizzibas iskaidroschana zehlahs pafaule, un ewangeliska tizziba arri deesgan agri wehl muhsu semmi atsneedse: tad eeksch pafaules lee- tahm palikke tuhda zittadi, gaischaki un labbaki. Jaw 1566tâ gaddà pirmais Kursemmes leels-

kungs Gattart Kettlers lifke zaur fawu pilsmahzitaju, pirmu Kursemmes Superdenti Step-pinu Bülau, wiffas basnizas pahrmekleht un us to zeeti raudsicht, ka wiffur derrigi mahzitaji eluä eezelti, kas schahs semmes wallogu labbi pratte un fawu ammatu ittin no firds strahdaja, kas laudim par leelu swehtibu isdewahs. Bü-laus basnizas pahrmekleschanas darbu ahtri pabeidse, jo pa wiffu Kursemmi, Deewam schehl, wairak ne attradde, ka tik kahdas 9 kohka basnizas jeb luhgschanas namnus, kur Kattotu basnizas kungi bija mischu turrejuschi. Zè nu warr nojehgt, kahda tizzibas buhschana muhsu femne ap to laifu, un wiffuwairak pee nabbaga femnekeem bijuse. Schohs atradde pirmais Superdents pagallam mulkus un pehdigi mahnu-tizzigus; leela pufse no teem dsihwoja wehl ihsti pilnà paganu elku deewibà un paganu eerachas. Tas gabje tizzigam leelkungan itt lohti pee firds, un tuhdat winsch eefahze tizzibas-leetas zil spehdams pareisi eetaisicht un gohdam kohpt. Wairak kà 70 basnizas un mahzitaju muischas un stohlas winsch eezehle un dibbinaja, un tà wehl wiffa tizzibas un basnizas buhschana, kà winna taggad pee mums redsama, sihmejahs us deewabihjiga Gattarta pirmu eetaisichanu. Tas jaw bija pateesi labs pamats, us fo winna pehznahkamee zehle arween wairak fawu lauschu labbklahschanas-ehku, un buhtu to paschu kasinn ir gohdam pabeiguschi, kad teem leelaks waldneeka spehks un wairak meera no muischneekeem buhtu bijis. Bet fewischki appaksch spehzigas Kreewu waldichanas laudim eeksch garrigahm leetahm par dwehfeles apkohpschanu un par prahtha zillaschanu wairak notizzis, ne kà wiffos gaddu-sintends preekschlaikà. Bet gohds arri jadohd, kam gohds nahkabs. Ne warram leegtees, ka jaw no pascha pirma leelkunga laika, kà dsirdejat, Kursemmes mahzitajeem ta muhschiga gohda-slawa peenahkabs, kà zaur winnu darbu un puhlinu Latweeschu tauta no paganu tumfibas us kristigu gaisimu un prahstigu buhschanu zaur kristigu un schehligu waldneeku paligu pahrlöhzita tappusi, un taggad gandrihs mahzitahm tantahm lihdsinajama.

To wiffu esmu ihfòs wahròs no stahstu grabmatahm fanehmis, gribbedams skaidri peerahdiht, ka tas besdeewigs un grehziges eeraddums „us kapsehtahm brandwihnu nemt lihds un tad dsert un peedsfertees“ irr no wezzeem tumfscheem paganu laikeem zehlees. — Bet nu, mihtli kristigi brahl, woi tad mehseffam pagani? Woi tad mums kristigeem schinnis, zaur Deewa schehlastibu isffaidrotòs, gaischòs laifòs peeklahjahs wehl wezzas paganiffas eerachas zeenih? Woi ne sinnat, ka muhsu kapsehtas irr swehtas weetas, eeswehtitas weetas, kur Deewa wahrdu mahza un fluddina pee muhsu mihtli aismigguschu kappenehm? Woi ne sinnat, ka tas swehtais, ta Kunga gars, wirf eeswehtitas kapsehtas libdinajahs, kà tas Kungs un Pestitajs to pats apleezina: Kur dirwi jeb trihs mannà wahrda fapulzejahs, tur esmu es widdu winnu starpà. Tu pats lihds ar zitteem us kappeem lihki pawaddidams dseedi (Jaun. ds. gr. 479, II.): „Schè swehta weeta kappens, schè stohla mannas dwehfeles ic.“ jeb atkal tà (482 ds. 5 p.): „Al! tu swehtais Deewa lauks, tawas kluffas weetas daschus, kas sinn, ahtri fauks, atstah semmes leetas. Lai fauz — mehseffaw gattawi, Deewse ir nahwè gahdabs; kas schein dsihwojs zeenigi, drohsch pee kappa rahdabs.“ — Draugs! ne nemm par launu. Tu saimo Deewa wahrdu, warr buht bes ka to pats sinni. Tu salki, tawu balsi meldija pazehlis: — „Lai fauz — mehseffaw gattawi, Deewse ir nahwè gahdabs; kas schein dsihwojs zeenigi, drohsch pee kappa rahdabs.“ Woi tu tahdà wihse bes apdohma tohs wahrdu ne dseedi? kaut sinni: kas bes apdohma Deewa fw. wahrdu muttè nemm, tas to saimo. Dsirdu tewi salkoht: kas tad tu tahds gudreneeks, kà tu sinni, woi es bes apdohma jeb ar apdohmu dseedu? Woi tad tu mannà firdi warri redseht? Warr buht pats besdeewigu firdi turri, un kà drihktu ohtru tadeht teesah? — Ne gribbu tewi, brahl mihtlais teesah. Man prahts naw tewi teesah, bet weenigi peerahdiht, ka tas, fo tu par grehku ne turri, grehks leels irr. Es pee tam paleeku, ka tas irr grehks, Deewa fw. wahrdu bes apdohma muttè nemt. Un — ja tà irr, par fo

lai Deew's schehligais tewi pasarga, ka tu teizees to ar apdohmu darrroht, wai nabbadfin! tad jaw tu tihsch'i grehko, un tad tas grehks jo breef-migs, prohti tihsch grehks. — — Kas nahwé man jel eepreezehs, man grehzineekam palihdsehs un wahjam prahtam eedohs spehku? Kas pahrstahs mannu dwehsehi, kad muhschibâ man teefafi, kad ja-atbild par katru grehku? Kas teitan tau-nus darbus darr', woi tas preeksch tewim stah-weht warr? — Man scheet, jaw gullu nobah-lis, eeksch sawahm dohmahm famiffis, un kaps ar truhdeem us man gaida. Jaw tumscha met-tahs aztina, jaw mehlei peetruhkst walloda, un firds pee dsihwes galla waida. Wisswairaf grehki beedina, tee bahrgi manni noteefa. — Man scheet, ka sohga bals jaw skann, kas aizina preeksch teesu man, es dsirschu mannu teesu spreescham. Es dsirschu mannas grehzibas, ka tahs tohp skaidri stahskitas, es juhtu wainas manni speescham. Un firds ne weenu leegtees warr, kas irr, kas swabbadu man darr'? — — Ta tu dseedi 474â ds. no 2—4 p. Un woi tee naw swehti, pateefigi wahrdi, ko tu dseedi? Tu falki pareisi tai dseefmâ: „Jaw tumscha mettahs az-

tina, jaw mehlei peetruhkst walloda, un firds pee dsihwes galla waida.“ Bet tè tewi, draugs, waizafchu: falki jelle, mihtais, no kam tad ihsti tewim tawa aztina mettahs tumscha un tawai mehlei peetruhkst walloda? Woi no swehtas bih-jaschanas un swehtahm drausmahm, jeb no ta brandwihna, kas galwinâ? Tas (brandwihns) arri mehds aztinas tumschas padarriht un mehlei wallodu panemt, un — ja ta irr: tad teescham tawa firds us gallu dohmadama tahdâ besdee-wibâ waida. Pahrlassi wehl reis to paschu dseef-mu, bet ar apdohmu draugs, es tewi luhdsu. Schè irr tee paschi wahrdi: „Kas nahwé man jel eepreezehs, man grehzineekam palihdsehs un wahjam prahtam eedohs spehku? Kas pahrstahs mannu dwehsehi, kad muhschibâ man teefafi, kad ja-atbild par katru grehku? Kas teitan tau-nus darbus darr', woi tas preeksch tewim stahweht warr?“ Apdohma labbi schohs wahrduhs.

(Turymaf beigums.)

Zittas sluddinafchanas. Franck-Seffawas tirgu ar sulli turrehs. I

Tas 19tâ September f. g. eekristams Leel-Esere Franziskus tirgus schinni gaddâ ne taps turrehts. 2

Naudas, labbibas un prezzu tirgus us plazzi. Rihgâ, tanni 10tâ September 1845.

I jauns dahlberis	geldesa
I puhrs rudsu	tappe malkahs ar
I — kweeschu	— —
I — meeschu	— —
I — meeschu = putrainu	— —
I — ausu	— —
I — kweeschu = miltu	— —
I — bihdeletu rudsu = miltu	— —
I — rupju rudsu = miltu	— —
I — firnu	— —
I — linnu = sehklas	— —
I — lannepu = sehklas	— —
I — kimmenu	— —

Sudraba	naudâ.
Rb.	Kp.
1	33
2	—
2	60
1	30
2	25
1	—
3	50
2	60
2	—
2	—
4	—
2	—
5	—

I pohs lannepu	tappe malkahs ar
I — linnu labbakas surtes	— —
I — — sliktakas surtes	— —
I — tabaka	— —
I — dselses	— —
I — sweesta	— —
I muzzâ filku, preeschu muzzâ	— —
I — — wihkschnu muzzâ	— —
I — farkanas fahls	— —
I — rupjas leddainas fahls	— —
I — rupjas baltas fahls	— —
I — smalkas fahls	— —

Sudraba	naudâ.
Rb.	Kp.
1	—
1	80
1	60
—	75
—	75
3	20
6	75
7	—
7	—
5	—
4	40
4	—

B r i h w d r i f f e h t .

No juhmallas gubernementu augstas walbischanas puffed: Walbischanas-raths U. Weitler. No. 315.